

Møte Dialogforum 12.12.18

Evaluering, forbedringer og planer 2019

Statnett 5.12.18 / Ingrid Eivik

Agenda for møtet

1. Innledning
 - Inkl kort oppfriskning av mandatet for Dialogforum
2. Referat fra forrige møte
3. Erfaringer med dialog og samarbeid i 2018
 - Status for forbedringstiltak, fra dialogforum mai 2018
 - Referansegruppene – innspill fra bransjen og Statnett
 - Andre erfaringer
4. Forbedringsområder
 - Innspill fra bransjen og Statnett, Diskusjon
5. Plan for 2019
 - Tiltak
 - Arrangementer/fora - Møteplan
6. Neste møte
7. Eventuelt

1. Innledning

Mandat - utdrag: Formål og virkeområde

- Formålet med Dialogforumet er å diskutere og avklare dialog- og samarbeidsform.
 - Avklare dialog- og samarbeidsform og forventninger til samarbeidet
 - Evaluere samarbeidet og foreslå forbedringer og tilpasninger
 - Vurdere og anbefale tiltak for informasjonsdeling
 - Avklare rammer for bransjens involvering i konkrete utviklingstiltak
 - Utarbeide en omforent overordnet plan for dialog og samarbeid for kommende år
- Faglige problemstillinger diskuteres ikke i Dialogforumet, men håndteres i andre faglige fora.
- Dialogforum vil ha en rådgivende funksjon overfor systemansvarlig om hva som ansees som viktige områder for samarbeid og dialog. Forumet har ikke besluttsende myndighet.
- Dialogforum har normalt ett møte i året, som avholdes tidlig på året.

Link til nettside Dialogforum: <https://www.statnett.no/om-statnett/moter-og-arrangementer/dialogforum-med-bransjen/>

2. Referat fra forrige møte

- Referat forrige møte:
 - [Dialogforum med bransjen - møterefereat møte 16.5.18](#)
 - Legges også ved oversendelsen, da Statnetts nettside vil bli endret før møtet.

Forbedringstiltak omforent i Dialogforum 16.5.18

1. Mer og bedre informasjon via Statnetts nettside
2. Hensiktsmessige faste fora og andre møteplasser
3. Sterkere involvering av bransjen i utviklingstiltak. Ad-hoc baserte referanse- og arbeidsgrupper
4. Legge til rette for innspill fra bransjen på høringer
5. Utarbeide en mer konkret implementeringsplan for det nærmeste året
6. Være tilgjengelig for dialog

Agenda for møtet

1. Innledning
 - Inkl kort oppfriskning av mandatet for Dialogforum
2. Referat fra forrige møte
3. Erfaringer med dialog og samarbeid i 2018
 - Status for forbedringstiltak, fra dialogforum mai 2018
 - Referansegruppene – innspill fra bransjen og Statnett
 - Andre erfaringer
4. Forbedringsområder
 - Innspill fra bransjen og Statnett, Diskusjon
5. Plan for 2019
 - Tiltak
 - Arrangementer/fora - Møteplan
6. Neste møte
7. Eventuelt

Forbedringstiltak – status pr desember-18

1. Mer og bedre informasjon er lagt ut på nettsiden
 - En god del ny og etterspurt informasjon er lagt ut.
 - Løpende forbedringer og oppdateringer. Statnett lanserer ny nettside ila 2018.
2. Hensiktsmessige faste fora og andre møteplasser
 - Er gjennomgått og justert basert på interne innspill og innspill fra bransjen. Løpende vurdering.
 - Oversikt over møter og arrangementer
3. Involverer bransjen i utviklingstiltak. Ad-hoc baserte referanse- og arbeidsgrupper.
 - Referansegrupper er etablert iht ønsker fra bransjen. Se egen slide.
4. Legger til rette for innspill fra bransjen på høringer
 - Informasjon på nettsiden om kommende høringer (oversikt) og spesifikke høringsprosesser. Har invitert til og avholdt mange høringsmøter, iht kommunisert plan.
5. Implementeringsplan for det nærmeste året er utarbeidet.
 - En første versjon av implementeringsplan er utarbeidet. Vil oppdateres og videreutvikles.
6. Å være tilgjengelig for dialog har kontinuerlig fokus
 - Økt fokus på forbedring av informasjon, dialog og samarbeid med bransjen har bidratt positivt.

1. Mer og bedre informasjon er lagt ut på nettsiden

- Årshjul for større faste fora/møter og oversikt over arrangementer med mål og innhold. Oppdateres jevnlig.
- Årsplan for møter/arrangementer. Oppdateres jevnlig.
- Side for implementering av network codes er oppdatert. Linker til ENTSO-E nettsider
- Høringer
 - Oversikt over Network codes høringer med tidsplan er lagt ut. Oppdateres jevnlig. Med linker til ENTSOe nettsider.
 - Alle høringer legges ut på nettsiden løpende
- Enkel oversikt over kontaktpersoner for utviklingstiltak og fagområder i systemdrift.
- Egen side opprettet for Dialog og samarbeid med bransjen, med flere undersider for ulike fora.
 - Her legges agenda, underlag og referater fra arrangementer/møter.
- Egne sider for viktige utviklingstiltak inkl referansegrupper. Oppdateres løpende.
 - Informasjon om prosjektet (formål, status, milepæler) samt agenda, underlag og referater fra referansegruppemøter
 - I tillegg kommer en ny Nordisk nettside for nordisk balanseringskonsept.

2. Faste fora og andre møteplasser

– dialog i regi av system- og avregningsansvarlig

Faste årlig større arrangementer

Systemoperatørforum
(Ett årlig møte)

Forum for systemtjenester
(Ett årlig møte)

Avregningskonferansen*
(Ett årlig møte)

Driftstekniske møter
(Årlig møte i nord og sør)

Faste mindre fora begrenset deltakelse

ISB IKT-gruppe
(2 møter/år)

Kundeforum balanseavregning*
(3 møter/år)

Norsk Ediel ekspertgruppe*
(6 møter/år)

Ad-hoc referansegrupper begrenset deltakelse

TSO/DSO forum
(Besluttet videreført)

NY: Nasjonal veileder for funksjonskrav

NY: Retningslinjer?

Finere tidsoppløsning og balansering
(Eksisterende gruppe for finere tidsoppløsning utvides)

NY: Flytbasert

Fagmøter etter behov

EU-forordninger

- Markedskoder
- Driftskoder

Fagmøter

- Om europeiske høringer
- Høringsmøter ved endring av praksis
- Faglige tema som ikke dekkes andre steder

2. Plan for arrangementer / møter i 2018 (fra mai-18)

	Januar	Februar	Mars	April	Mai	Juni	Juli	August	September	Oktober	November	Desember
Større åpne arrangementer												
Systemoperatørforum						5.6.						
Forum for Systemtjenester										30-31.10		
Avregningskonferansen									20-21-9.			
Driftsteknisk møte Nord		6-7.2.										
Driftsteknisk møte Sør												
Faste mindre fora												
ISB IKT-gruppe			21.3.							25.10.		
Kundeforum balanseavregning				5.4.					19.9.			
Norsk Ediel ekspertgruppe			20.3.		23.5.				19.9.			
Referansegrupper utviklingstiltak												
FCR									Vurderes			
TSO/DSO - piloter / avtaler	26.1.	14.2.			Videre løp etter samarbeidsforum er under vurdering.							
Nasjonale veileder for funksjonskrav	Referansegruppemøter hver 2.-3. måned i 2018. Datoer er ikke satt.											
Finere tidsoppløsning og balansering				26.4.		uke 23		22.8.	Vurderes			
Flybasert markedskobling										Oppstart		
Fagmøter ifm høringer												
Metodikk for spesialregulering og mothandel	19.1.											
Europeiske markedsplattformer Picasso og MARI.			26-27.3.									
Nasjonale vilkår for balansetjenester						7.6.			Vurderes			
Retningslinjer - Tilpasning til endringer i fos. 1. runde									Vurderes			
Harmoniserte regler for ubalanseavregning									Vurderes			
System Operation Guideline (SOA) - FCR												
System Operation Guideline (SOA) - Blokkavtale									Vurderes			
Balancing Workshop ENTSO-E (MARI, Picasso, pricing)						20-21.6.						
Andre fagmøter												
Europeisk forodning - Markedskodene		8.2.										
Europeisk forodning - Driftskodene												
Fast Frequency Reserves (FFR)		28.2.										
Temadag				4.4.								
Roller og aggregering i reservemarkedene					09.05.							
Nordisk møte om aggregering og fleksibilitet												
Dialogforum												
					16.5.							

Plan fra mai er gjennomført

Oppdatert jevnlig (aug, nov).

2. Plan for arrangementer og møter just nov-18

	2018					2019					August	Sept.	Okt.	
	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Des.	Jan.	Febr.	Mars	April	Mai				Juni
Større åpne arrangementer														
Systemoperatørforum														
Forum for Systemtjenester (FFS)			31.10.											30.10.
Avregningskonferansen		20-21.9.												
Driftsteknisk møte Nord														
Driftsteknisk møte Sør														
Faste mindre fora														
Dialogforum med bransjen					12.12									
ISB IKT-gruppe			25.10.											
Kundeforum balanseavregning		19.9.				22.1.								
Norsk Ediel ekspertgruppe		19.9.			3.12.									
Referansegrupper utviklingstiltak														
FCR			FFS 31.10			Møte vurderes Q1/Q2								
TSO/DSO - piloter / avtaler			30.10											
Nasjonal veileder for funksjonskrav		12.9.		14.11.		17.1.		12-13.3		8-9.5		21-22.8		
Finere tidsoppløsning og balansering	22.8.			30.11										
Flytbasert markedskobling				Oppstart nasj.	11.12.									
Fagmøter ifm høringer														
Nasjonale vilkår for balansetjenester	3.9.													
Retningslinjer - Tilpasning til endringer i fos	*	28.9.						Vurderes						
Nordisk Balanseringskonsept - Nordisk stakeholder seminar				07.11.										
Metode for regional driftssikkerhets koordinering (SOGL art 76)								Vurderes						
Balancing Workshop ENTSO-E (MARI, Picasso, pricing)			16.10.											
TSO-forslag om prising av balansetjenester (skype-møte)				5.11.										
Andre fagmøter														
Finere tidsoppløsning / 15 min. avregning. Webinar			**											
Fast Frequency Reserves (FFR)			I FFS 31.10											
Aggregering og fleksibilitet - nordisk møte										Vurderes				
Annet: Arbeidsmøter, kurs mm														
AutoFos	20-21.8.													
* Tidligere planlagt møte om retningslinjer 29.8 ble avlyst pga liten interesse for deltakelse.														
** Utsatt til 2019. Tidspunkt p.t. ikke avklart.														
			Nasjonale møter		Nordiske møter			Europeiske møter						

3. Involvere bransjen i utviklingstiltak

- **Formål**
 - Øke bransjens involvering i konkrete utviklingsprosjekter for å sikre effektive løsninger og en effektiv implementering av tiltaksplanen i SMUP hos Statnett og aktørene
- **Mandat og formaliteter avklares ved oppstart av referansegruppe**
 - Mandat med tydelige målsettinger, ansvar og bidrag, forpliktelser
 - Avklare forventninger og spilleregler, roller, møtefrekvens, kostnader, referater
- **Statnett leder gruppene**
 - Sørge for å avklare mandat, forventninger etc
 - Sørge for en plan for hva som skal diskuteres og avklares med aktørene til hvilken tid
 - Forbereder møtene med agenda og sørger for underlag til møtene, inkl bidrag fra eksterne. Referat fra møtene
 - Legge til rette for involvering og konkrete bidrag fra deltakerne
- **Deltakere skal**
 - Bidra med konkrete og strukturerte innspill basert på egne erfaringer og kunnskap, herunder teknisk, markedsmessig, økonomisk inkl input til vurderinger av samfunnsøkonomi
 - Bidra med konkrete løsningsforslag på utfordringer som adresseres
 - Sørge aktivt for å innhente og videreformidle informasjon i egen organisasjon
 - Sørge for forankring i egen bedrift og bransjeorganisasjon

3. Referansegrupper og felles prosjekter

- FCR og inertia
 - Ingen aktivitet i referansegruppen i 2018, - ikke vurdert behov.
 - Informasjon på Forum for systemtjenester 30.10.18. Frokostmøte om FFR 30.10.18
 - Egen side på Statnett.no – <https://www.statnett.no/for-aktorer-i-kraftbransjen/utvikling-av-kraftsystemet/prosjekter-og-tiltak/nordisk-frekvensstabilitet/>
- Tilpasning til ny fos – Retningslinjer
 - Ikke etablert referansegruppe. Avholdt høringsmøte i 2018 som planlagt. Statnetts vurdering er at høringsmøtet var nyttig og nødvendig.
 - <https://www.statnett.no/for-aktorer-i-kraftbransjen/systemansvaret/retningslinjer-for-systemansvaret/>
- Nasjonal veileder for funksjonskrav
 - Referansegruppe er etablert. Tre møter i 2018. Statnetts vurdering er at dette er nyttig og nødvendig.
 - Etablert egen side på Statnett.no - <https://www.statnett.no/for-aktorer-i-kraftbransjen/utvikling-av-kraftsystemet/prosjekter-og-tiltak/revisjon-av-veiledende-funksjonskrav-i-kraftsystemet/>
- Finere tidsoppløsning og balansering og ny nordisk balanseringsmodell
 - Etablert felles referansegruppe for Finere tidsoppløsning og Balansering. Videreutvikle tidligere referansegruppe for Finere tidsoppløsning.
 - Har fått inn ny representanter som bl.a. dekker kraftsalg. Tre møter i 2018. Samt et webinar for å spre informasjon til flere.
 - Statnett vurderer dette som svært nyttig og nødvendig for å sikre en godt koordinert og effektiv endringsprosess.
 - Nettsider er etablert for HTR og for NBM. Lite informasjon på NBM, - her skal det henvises til nordisk nettside når denne kommer opp.
 - <https://www.statnett.no/for-aktorer-i-kraftbransjen/utvikling-av-kraftsystemet/prosjekter-og-tiltak/finere-tidsoppløsning-i-det-nordiske-kraftmarkedet/>
 - <https://www.statnett.no/for-aktorer-i-kraftbransjen/utvikling-av-kraftsystemet/prosjekter-og-tiltak/balansering-av-det-nordiske-kraftsystemet/>
- Kapasitetsfastsettelse / Flytbasert:
 - Bransjen har ytret ønske om en nasjonal referansegruppe, i tillegg til stakeholder-gruppe på nordisk nivå.
 - Statnett har tatt initiativ til å etablere referansegruppe, og initielt møte ble avholdt 28.11.18. Bransjeorganisasjonene skal komme tilbake med representanter til referansegruppen. Planlegger med kvartalsvise møter. Det er pekt ut spesifikke tema for møtene.
 - Flytbasert var tema på temadag i april.
 - Nordiske møter i 2018: Ett stakeholdermøte, ett åpent møte.
 - Nettside på Statnett.no: <https://www.statnett.no/for-aktorer-i-kraftbransjen/utvikling-av-kraftsystemet/prosjekter-og-tiltak/flytbasert-markedskobling/>
- TSO-DSO samarbeidsforum, inkl piloter
 - Samarbeidsforum er videreført. Tre møter i 2019, senest i oktober.
 - Mye bilateral kontakt.

4. Vi legger til rette for innspill fra bransjen på høring

- Informasjon legges på Statnetts nettsiden om alle høring, med høringsdokumenter/linker og kontaktpersoner
 - Nytt europeisk regelverk (NC). Med linker til ENTSO-e nettsider og til relevante dokumenter
 - Endringer av systemansvarliges praksis, retningslinjer, endringer i vilkår
- Møter med bransjen om høring knyttet til europeisk regelverk gjennomføres der dette vurderes som relevant
 - Vurderer alltid om høringsmøte skal arrangeres
 - Informere om / invitere til høringsmøter – via bransjeorganisasjonene og nettsiden
- Gjennomføre høringsmøter med bransjen ved nye løsninger / endringer av praksis
 - Utgangspunktet er at høringsmøter skal gjennomføres
 - Informere om / invitere til høringsmøter – via bransjeorganisasjonene og nettsiden
 - Høringsinnspillene legges ut på Statnetts nettside, oppsummert og/eller enkeltvis
 - Vi regner med at det blir mulighet for varsling ved innføring av ny nettside

5. En første versjon av en mer konkret implementeringsplan for det nærmeste året er utarbeidet

- SMUP og tiltaksplaner kommuniserer utviklingstiltak for kommende 5-års periode.
 - Er en plan på et mer overordnet nivå, hvor tiltaksdelen oppdateres ca halvårlig.
- For økt forutsigbarhet for aktørene vil det være nyttig å supplere med en mer konkret implementeringsplan med kortere tidshorisont. IKT implementering og andre endringer
 - Tidshorisont 1- maks 2 år, Oppdateres halvårlig, Informasjon i halvårlige ISB-møter og andre fora,
 - Planen ses i sammenheng med halvårlige ISB-møtene (IKT-gruppe for systemtjenester og balanseansvaret) som systemansvarlig arrangerer vår og høst
- Statnett har utarbeidet en første versjon av en implementeringsplan, med fokus på endringer som berører aktørenes IKT-systemer.
 - Planen kan videreutvikles til å omfatte endringer som berører aktørenes rutiner/arbeidsprosesser evt andre ting
 - Statnett ønsker innspill fra bransjen på
 - Konsekvenser for aktørene av de ulike tiltakene (vi har gjort en grov initsiell vurdering)
 - Eventuelle utfordringer for bransjen med å møte tidsplaner i gjeldende plan
 - Nytte for bransjen/aktørene av en slik plan
 - Hvordan planen kan/bør videreutvikles

Agenda for møtet

1. Innledning
 - Inkl kort oppfriskning av mandatet for Dialogforum
2. Referat fra forrige møte
3. Erfaringer med dialog og samarbeid i 2018
 - Status for forbedringstiltak, fra dialogforum mai 2018
 - Referansegruppene – innspill fra bransjen og Statnett
 - Andre erfaringer
4. Forbedringsområder
 - Innspill fra bransjen og Statnett, Diskusjon
5. Plan for 2019
 - Tiltak
 - Arrangementer/fora - Møteplan
6. Neste møte
7. Eventuelt

Agenda for møtet

1. Innledning
 - Inkl kort oppfriskning av mandatet for Dialogforum
2. Referat fra forrige møte
3. Erfaringer med dialog og samarbeid i 2018
 - Status for forbedringstiltak, fra dialogforum mai 2018
 - Referansegruppene – innspill fra bransjen og Statnett
 - Andre erfaringer
4. Forbedringsområder
 - Innspill fra bransjen og Statnett, Diskusjon
5. **Plan for 2019**
 - Tiltak
 - Arrangementer/fora - Møteplan
6. Neste møte
7. Eventuelt

Referansegrupper og andre fora videreføres

- FCR og inertia
 - Vurderes å være behov for å revitalisere referansegruppen i 2019 ifm planlegging av implementering.
- Tilpasning til ny fos – Retningslinjer
 - Statnett vil foretrekke å ha høringsmøter / møter ved behov som er åpne fremfor en fast referansegruppe på dette området. Behov for å nå mange / hele bransjen.
 - Videre løp med retningslinjer fra Statnetts side er avhengig av videre prosess fra NVE med justeringer i fos. Trolig etter sommeren-19.
- Nasjonal veileder for funksjonskrav – videreføres i 2019
- Finere tidsoppløsning og balansering og ny nordisk balanseringsmodell – videreføres i 2019
 - Viktig for Statnett å gi bransjen god informasjon, samt få god innsikt i hva bransjeaktørene må gjøre for å møte dette
 - Sikre og en koordinert utvikling/implementering av effektive løsninger
- Kapasitetsfastsettelse / Flytbasert – kommer i gang tidlig i 2019
 - Bransjeorganisasjonene skal komme tilbake med representanter til referansegruppen.
 - Det planlegger med kvartalsvise møter i 2019.
- TSO-DSO samarbeidsforum, inkl piloter – videreføres i 2019
- Er det andre områder hvor bransjen ønsker en tettere involvering i form av referansegrupper eller andre samarbeidsformer?

Implementeringsplan – for innspill

Tiltak jf. SMUP	Beskrivelse av endring / funksjonalitet	Antatt berørte IT-systemer hos aktører	Anslag omfang endring hos aktører - IKT (Stor/middels/liten)	Oppstart implementering hos Statnett	Start test	Produksjonssetting / idriftsettelse	Krav / Frivillig	Kommentar
Fifty MMS v14	Tilpasning til EURO for RK-bud	Markedssystem	Liten			05.03.2019	Frivillig	
Fifty MMS v15	Mulighet for tjenesteutsetting av elektronisk bestilling	Markedssystem	Liten			Q3 2019	Frivillig	
Innføre nye nordiske spesifikasjoner for FCR	Krav om prekvalifisering		Ingen IKT	Q1 2019				
	Overgang fra uke til D-2 for FCR	Markedssystem				Q3 2019		
Finere tidsoppløsning	Intradag, balansemarkeder, Elhub, eSett	Markedssystem, avregning	Middels/Stor	Q1 2019	Q2 2020	Q4 2020	Krav/frivillig	
Ny balanseringsmodell	aFRR nordisk kapasitetsmarked (inkl. D-2)	Markedssystem	Liten/middels	Q2 2018	Q4 2018	Q3 2019	Krav ved deltakelse i aFRR markedet	
	mFRR nordisk kapasitetsmarked (inkl.D-2)	Markedssystem	Liten/middels	Q1 2019	Q4 2019	Q4 2019	Krav ved deltakelse i mFRR markedet	
	aFRR aktiveringsmarked	Markedssystem/SCADA	Stor			2021	Krav ved deltakelse i aFRR markedet	
	mFRR aktiveringsmarked	Markedssystem/SCADA	Middels/stor		2020	2020	Krav ved deltakelse i mFRR markedet	
Vind-, forbruk- og ubalanseprognoser (Beryl)	Forbruk- og vindprognoser		Ingen IKT	Q2 2019				
	Ubalanseprognoser		Ingen IKT	Q1 2019				
Elektronisk bestilling	Elektronisk bestilling av RK (mFRR)	Markedssystem/SCADA	Liten/middels	Q2 2018		Q4 2019	Krav ved deltakelse i mFRR markedet	
Ny kommunikasjonsplattform for markedssystemer	Statnett tar i bruk MADES/ECP		Liten/middels	Pågående	Fortløpende	Gradvis		
Implisitt tapshåndtering på alle norske HVDC-kabler	Implisitt tapshåndtering på Skagerrak-forbindelsen		Ingen IKT	Q3 2019				
Nordic Unavailability Collection System (NUCS)	Statnett tar i bruk NUCS som erstatning for NordPools UMM.		Ingen/Liten	Pågående	Pågående	des.18		
Fosweb - videreutvikling	Automatisk dataoverføring til Fosweb	Løsning for anleggsdata	Liten/Middels/Stor	Pågående	Fortløpende	01.mai.19	Krav til Statnett	
	Innsending av fos §14-søknader			Q2/Q3 2019				
Ny kommunikasjonsstandard for driftsentralsystemer	Erstatte Elcom med ICCP			Pågående		Q4 2019	Krav	
Neste generasjon FASIT i Fosweb	Lovpålagt funksjonalitet	NIS, DMS/SCADA, (FDV)	Middels	Q1 2019	03.12.2018	01.01.2019	Krav	Installere ny FASIT applikasjon og ECP kobling til Statnett
	Info-torg			Q1 2019			Frivillig	
NASDAT - Norsk Spenningskvalitetsdatabase	Innsamling av spenningskvalitetsdata fra aktørene i kraftnettet og deling av analysegrunnlag/statistikk.		Liten / Middels	Pilot: Q2 2019		Tidligst 1.12.2020	Krav	Forskriftsendring er i prosess. Omfang IKT-utvikling avhenger av antall og type instrument hos konsesjonær

Agenda for møtet

1. Innledning
 - Inkl kort oppfriskning av mandatet for Dialogforum
2. Referat fra forrige møte
3. Erfaringer med dialog og samarbeid i 2018
 - Status for forbedringstiltak, fra dialogforum mai 2018
 - Referansegruppene – innspill fra bransjen og Statnett
 - Andre erfaringer
4. Forbedringsområder
 - Innspill fra bransjen og Statnett, Diskusjon
5. Plan for 2019
 - Tiltak
 - Arrangementer/fora - Møteplan
6. Neste møte
7. Eventuelt